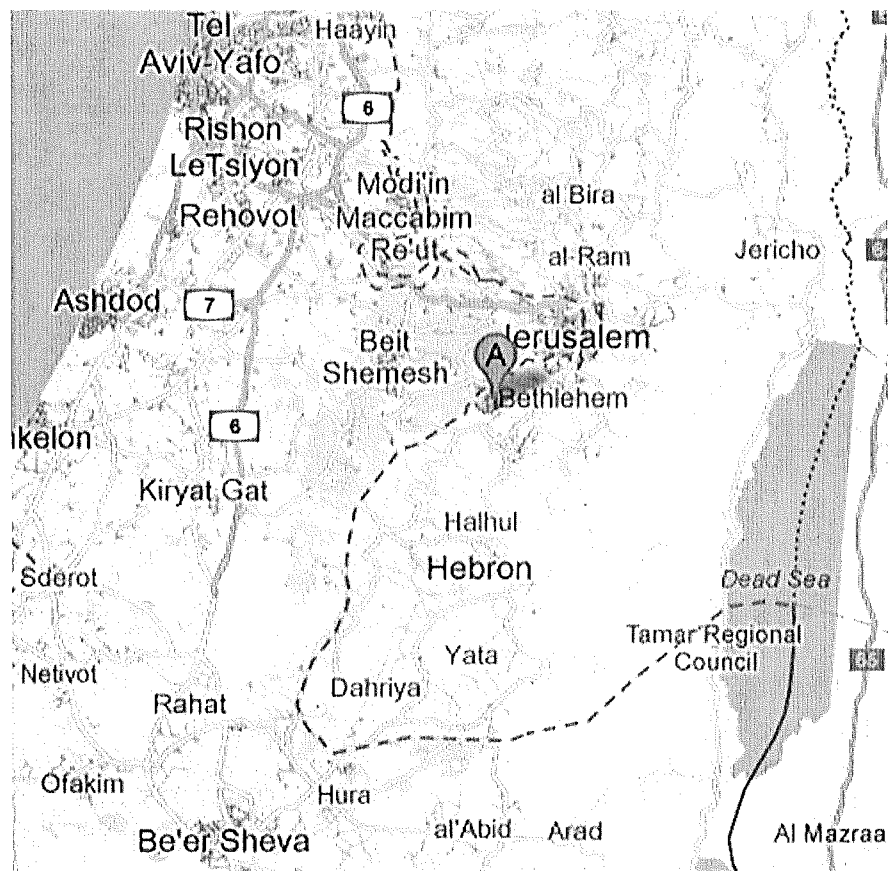

Baby Boys, Benching and Bottles of Wine: The History of Beitar and its Meaning Today

Rabbi Efrem Goldberg
Boca Raton Synagogue
Shabbos Nachamu 5772

you, you will kill me. אָבֵל מוֹשֵׁב לִיקְטְלִיָּה הוּאָ גְבָרָא לְגַרְמִיָּה וְלֹא – Rather, it is better that I should kill myself,^[144] and let the secrets of the Roman empire not be divulged.^[145] בֶּן בּוּזִיבָא סָבַר בְּדַעְתֵּיהּ דְּבַעֲי לְאַשְׁלֵמָא מְרִינְתָא – Ben Koziva was convinced^[146] that [R' Elazar] wanted to have the province make peace with Hadrian.^[147] בֵּינָן דְּהָסֵל רַבִּי אֶלְעָזָר – When R' Elazar concluded his prayer, [Bar Koziva] sent for him and brought him. אָמַר לֵיהּ: מָה אָמַר – He said to him, "What did that Cuthean say to you?" – לָךְ הָרִין בּוּחָא אָמַר לֵיהּ: לִית אָנָּא יָדַע מַה לְהִישׁ לִי בְּאוּרְנָאֵי וְלֹא שְׁמַעִית "I don't know what he whispered in my ear, and in fact I did not hear him say anything at all, – He said to him, "I don't know what he whispered in my ear, and in fact I did not hear him say anything at all, – for I was standing engrossed in my prayer and I do not know what he said." – בֶּן כּוֹזִיבָא רִוּגָהּ לְבָן בּוּזִיבָא, וְהָב לֵיהּ חַד בְּעִטָּא בְּרַגְלֵיהּ וְקַטְלֵיהּ – Ben Koziva became filled with anger. He gave [R' Elazar] one kick with his foot and killed him. וְצִאֲתָהּ בַּת רִקוּל וְאָמְרָה "הוּוֹ רַעִי – A heavenly voice came out and said, Woe to the worthless shepherd who abandons the flock! A sword upon his arm and upon his right eye! (Zechariah 11:17). אָמְרָה לֹוּ אַתָּה סִימִית וְרוּעוּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְסִימִית – [The voice] said to him, "You blinded the arm (i.e., might) of Israel and blinded its right eye,^[148] – עֵינֵי וְיָמִינֵי לְבַקְרָהּ וְרוּעוּן שֶׁל – therefore the arm of that man (Ben Koziva) shall surely wither and his right eye shall surely dim." – מִיָּד גְּרָמּוּ עֵינָיו וְגַלְגְּלָהּ בֵּיתָהּ וְהָרַג בֶּן בּוּזִיבָא. – Thereupon, Israel's sins caused Bethar to be conquered and Ben Koziva to be killed, and they brought his head to Hadrian. אָמַר: מָאֵן קַטְלִיָּה לְרִין – He said, "Who killed this man?" – אָמַר לֵיהּ חַד בּוּחָתָאֵי אָנָּא קַטְלִיָּה לְרִין – A certain Cuthean^[149] said to him, "I killed this man." – אָמַר לֵיהּ: – He said to him, "Go and bring [his corpse] to me." – אֶזְלַ וְאַיְתִיָּהּ וְאַשְׁבַּח עַבְדָּא בְּרִיבָא עַל צַוָּאֲרִיָּה – [The Cuthean] went and brought it; and a snake was wrapped on its neck.

The Midrash discusses when and why Bethar was destroyed: Bethar existed in peace for fifty-two years after the destruction of the Temple.^[150] – Why was it destroyed?^[150] Because they lit candles and feasted^[151] to celebrate the destruction of the Holy Temple. – Why did they light these candles? אָמְרֵיהּ הַבּוּלְקִיטִין שְׁבִירֵיהּ שְׁלִים הָיוּ יוֹשְׁבֵי – [The Sages] explained: When the Temple stood, the city councilmen of Jerusalem used to sit in the center of the province, וכַּד הָוּה סְלִיק חַד מִגְּדוּן לְצַלְלָהּ אָמְרִין לֵיהּ: בְּעִית – and when one of [the inhabitants of Bethar] would go up to Jerusalem to pray, they would say to him, "Do you want to be a councilman?"^[152] – אָמַר לֵיהּ: לֹא – He would say to them, "No." – "Do you want to be a city magistrate?"^[153] – אָמַר לֵיהּ: לֹא – He would again say to them, "No." – אָמַר לֵיהּ: מִן בְּגִין דְּשְׁמַעְנָא דְּאִית לָךְ חַדָּא אִיסְוָא אַתָּ – They would then say to him, "Since I heard that you have a field, do you want to sell it to me?" – אָמַר לֵיהּ: לֹא – He would say to them, "Such is not my intent." – וְהוּוּן בְּתַבִּין וּמִשְׁלַחִין אוּתִיתָא לְבַר בֵּיתֵיהּ, וְאָמְרִין לֵיהּ – וְהוּוּן בְּתַבִּין וּמִשְׁלַחִין אוּתִיתָא לְבַר בֵּיתֵיהּ, וְאָמְרִין לֵיהּ – and they would send the deed to Bethar to a member of [the Bethar Jew's] household^[154] – אִין אַתִּי גְבַר כְּלוּנִי לֹא תִשְׁבְּחִנִי מִעַל לְאִיסְוָא דִּידִיָּה דְּהוּא – and tell him, "If So-and-so comes home, don't let him

[Hadrian] said, – אָמַר לֵיהּ: אִילוּ לֹא אֶלְהִיָּהּ קַטְלִיָּה לְרִין מָאֵן הָוּה יָבִיל לֵיהּ – "If his God had not killed this man, who could have prevailed against him?"^[150] – וְקָרָא עָלָיו "אִם לֹא כִי צִרְחֵי מִבְּרָחֵי" – And he applied to him the verse, For how could one pursue a thousand... if not that their Rock had sold them? (Deuteronomy 32:30).^[151] The Midrash describes the loss of life at Bethar: [The Romans] kept killing [the Jews of Bethar] until their blood ran so deep that a horse sank in the blood until its nose. – וְהָוּה הָרָם מְגַלְגַל אֲבָנִים – And the deluge of blood was rolling rocks the size of forty se'ah^[152] and was traveling four mil^[153] in the sea; – and if you say that [Bethar] was close to the sea, it was not, for it was four mil distant from the sea!^[154] – וְכָרַם גְּדוּל הָיָה לוֹ לְאֶרְזֵי־אֲנָסוּס שְׁמוּנָה – Hadrian had a huge vineyard, eighteen mil by eighteen mil, like the distance from Tiberias to Sepphoris, – וְהָיָה קָדָר מִחֶרְגֵי בֵּיתָהּ – and they surrounded [the vineyard] with a fence made from the bodies of those slain at Bethar.^[156] – וְלֹא גִזַּר עֲלֵיהֶם שְׂיִקְבְּרוּ עַד שְׁעִמַד מִלְךְ – And [Hadrian] did not decree regarding them that they should be allowed to be buried; they were not buried until another king arose and decreed such regarding them, and they buried them.^[157] – רַבִּי הוּמָא אָמַר: יוֹם שְׁנִינְגוּ – R' Huma said: On the day on which the slain Jews of Bethar were finally afforded burial, the blessing *HaTov VeHaMeitiv*, "Who is good and Who confers good," was established as the fourth blessing of the Grace After Meals: – הַטוֹב שֶׁלֹּא הִסְרִיחוּ וְהַמְטִיב שְׁנִנְגוּ לְקַבְּרָהּ – The phrase "Who is good" refers to the fact that, miraculously, [the bodies] did not decay; the phrase "Who confers good" refers to the fact that they were ultimately afforded burial.^[158] וְהָוּה אָמַר הוּאָ גְבָרָא: הַלְוָאֵי – That man (the defrauded party) would say, "Would that my leg had broken and I had not gone up^[159] to that corner!"^[160] – הַרְדָּא הוּאָ דְּבִתִּיב יַעֲדוּ – This is the meaning of that which is written (below, 4:18): "Tzadu" [צַדוּ] our steps – may the roads become desolate (צַדִּיאָהּ) of people walking in these open places (in Jerusalem);^[161] – קָרַב קִיּוּצָנוּ קִיּוּצָ דְּהֵרָוּא – our end drew near – may the end of that House (the Temple) draw near; – וְהָוּה אָמַר לֵיהּ: יוֹמָא דְּהֵרָוּא בֵּיתָא – our days are filled – may the days of that House be filled, i.e., completed and come to an end. – אַף אִיגוּן לֹא פִשְׁתַּ לְהוּן טַב, דְּבִתִּיב יַעֲדוּ – But also for [the people of Bethar] the good times did not last,^[162] for it is written, one who rejoices in [another's] misfortunes will not be exonerated (Proverbs 17:5).^[163] The Midrash returns to its description of the loss of life at Bethar: – אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת מוֹחֵי תְּנוּקוֹת נִמְצְאוּ עַל אֶבֶן אַחַת – וְשֹׁלֵשׁ מֵאוֹת קוֹפּוֹת שֶׁל קְצוּצֵי תְּפִילִין נִמְצְאוּ בְּבֵיתָהּ – and 300 boxes of *tefillin*-casings^[171] were found in Bethar, וְכָל אַחַת וְאַחַת מִתּוֹקֶת שְׁלֹשׁ אַיִן, וְכָשֶׁמֶתָהּ בָּא לְהַשְׁבוֹן אַתָּה מוּצָא תִּשְׁעֵי מֵאוֹת – each and every holding three se'ahs, such that when you make an accounting you find 900 se'ahs.

4. Ta'anis 29

Our Mishnah stated:
 RABBAN SHIMON BEN GAMLIEL SAID: ISRAEL HAD NO DAYS AS FESTIVE AS THE FIFTEENTH OF AV AND YOM KIPPUR.

The Gemara asks:
 Now, it is understandable that Yom Kippur is considered an especially festive day, since it is a day of forgiveness and pardon, and also because it was the day on which the Second Tablets of the Ten Commandments were given. However, what is the significance of the fifteenth of Av, that it should be observed as a festive day?

Rabban Gamliel^[172] said: There were 500 schools in Bethar, and the smallest of them had not less than 300 children. [The children] would say, "If the enemy^[173] will come upon us, we will go out and stab them with these styluses we use for writing."^[174] When Israel's sins caused the city to fall and the enemy entered, they wrapped each and every child in his scroll^[175] and burned them; and from them all only I (Rabban Gamliel^[176]) remain alive. He applied to himself the verse, My eye has brought me grief over all the daughters of my city.^[177]

5. Ta'anis 31

The Gemara advances another explanation:
 Rav Masnah said: Rav Masnah said further on this topic: On the same day the slain Jews of Bethar were afforded burial, [the Sages] in Yavneh instituted the fourth blessing of Grace after Meals, Who is good and Who confers good. Who is good commemorates that, miraculously, the bodies did not decay. And Who confers good signifies that God ultimately ordained that the bodies be afforded burial.

6. Berachos 48

Having concluded its discussion concerning the zimun quorum, the Gemara turns to the subject of Bircas HaMazon, relating how its text was formulated.^[2]

Rav Nachman said: Moses composed for the nation of Israel the Blessing of HaZan (Who nourishes) at the time that the manna fell for them from heaven. Joshua composed for them the Blessing for the Land, when they entered the Land of Israel. David and Solomon, together, composed the Blessing of Boneh Yerushalayim (Builder of Jerusalem). David, who conquered Jerusalem, composed the segment, Have mercy, please, Hashem, our God, on Israel Your people, and on Jerusalem Your city, with which the blessing begins, and Solomon, who built the Temple, composed the segment, and on the great and holy House, which appears further in the blessing.^[3] The Blessing of HaTov VeHaMeitiv (Who is good and Who confers good), which is the fourth blessing of Bircas HaMazon, was composed by the Sages in Yavneh, on account of God's goodness towards the bodies of the slain Jews of Bethar. As Rav Masna said: On that day on which the slain Jews of Bethar were finally afforded burial, [the Sages] in Yavneh composed the blessing containing the words HaTov VeHaMeitiv.^[4] The phrase HaTov (Who is good) refers to the fact that, miraculously, [the bodies] did not decay, and the phrase VeHaMeitiv (and Who confers good) refers to the fact that ultimately they were afforded burial.

7. Avudraham
 14th c. Spain

וכבר כתבנו בהקדמת הספר הזה שצריך לומר אמן בין ברכת בונה ירושלים לברכת הטוב והמטיב כדי להבדיל בין ברכות שהן מן התורה לברכה שחננו חכ' ואמרי' בפרק שלשה שאכלו (מו א) שברכת הטוב והמטיב ביבנה תקנוה פי' ביד של רבן גמליאל חוקן שביבנה תקנוה על הרוגי ביתר שהיתה עיר גדולה לאלהים והיו בה אלפים ורבעות מישראל כמו שאמרנו בסדר הפלות התעניות ואח"כ גברה מלכות רומי עליהם ולכדום ונהרגו כלם ואז נגדעה לגמרי קרן ישראל ונשארה גבלתם מאכל לעוף השמים ומן רב והיתה חרפה גדולה לישראל בדבר עד שישבו רבן גמליאל ובית דינו כמה ימים בתעניות ובזבוב אוצרות אבותיו עד שניתנה להם רשות לקברם ואז תקן ברכת הטוב והמטיב על רוב הטובה הזאת. ותקנוה בסעודה לפי שהוא מקום השמחה. ולכן תקנוה ג"כ על שני היין ועל שמועות טובות ועל הגשמים. ובירושלים נתן טעם אחר לשני היין לפי שובלו האויבים שדוחיחם וכרמיחם בדמי התרוגים וגדרו בהם כרמיחם לפיכך תקנוה על שני היין ועל כוס של ברכת המזון דכשנוי יין דמי וזהו הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו כל אוהו זמן שנשארו על פני האדמה והמטיב שחננו לקבורה דהיינו טובה על טובה. ואמרי' ביר' (ברכות פ"ז ה"א) כשנחרב ביתר נגדעת קרן ישראל ואינה עתידה לחזור עד שיבא בן דוד ולכן סמכתו אצל בונה ירושלים. ומפני שחננו לומר הטוב והמטיב לברכה גם בשאר דברים כמו שאמרנו לפיכך פוחחת בברוך ולא מקר' סמוכה לתורתה מידי דהוה אקידוש והבדלה שאינן נקראות סמוכות לבהמה משום דלפעמים מפורן כמו שפירשונו שם. ואינה פוחמת בברוך מפני שהיא חשובה כמטבע קצר שבתחלה לא תקנו אלא הטוב והמטיב בלבד ולבסוף הוסיפו בה כל אותן הדברים ואמרינן בפרק שלשה שאכלו ברכת הטוב והמטיב צריכה שני מלכות לבד מדידה. חזא דידה ותרתי כנגד בונה ירושלים וברכה הארץ.

9. Meshech Chochma
R. Meir Simcha
19th C. Dvinsk

י"ט להבין מה שאמרו הטוב ומטיב ביצנה תקנה על הרגו ביתר וכו' דלר"ך הסדר דעל ענין פרטי יתקנו חכמים ברכה קבועה ועוד דעל שני יין לר"ך לברך הטוב והמטיב וזה פלא מדוע רק על יין ועיין חספות פסחים וראש ברכות בזה והבאור דכל ברכת המזון נחקקה על בנין האומה אשר נבנית ליבחר ליבחר באלצט ההשגחה וזה בהשגחה פרטית במן במדבר וגורככו נפשות כל מ' שנה ולמדו מושכלות אלהים וכמאמרם לא נתנה חורה אלא לאוכלי מן פו' והיה להם ארץ ירושלים מרכז הארץ ובהמ"ק ששכן שמו עליו והתקף בנסים רלופים תמיד אמנם הטוב והמטיב תקנו על קיום האומה הבודדת במועדיה להיות הולכת בגולה זה אלפים שנה והיא קיימת ברומה ובבורה ותפארתה וכל כלי יולר עליה לא יללה והנה אחר המורבן חשבו כי קיומא בלתי אפשר ועמידה לכלות ולגדוד כהלוענים בלא תפארת אדם כאשר ראו כי בביתר לא נושטו ע"י מלכות בן כוכבא שגדולי עולם היו מוטעים בו אמנם כאשר ראו כי עמד מלך חסד אחד וגזר עליהן קבורה כדאמרו ירושלמי תענית הבינו כי ישראל שה אחת בין ע' זאבים ובחסד ד' ע"י מלכי חסד יחליף כח ויוסיף דעת וכלאשר יהמוין גלי הים לשוטפס יבא הרוח וישקיטם ע"י מושלי ויועלי ארץ אשר לבדם ציד ד' המלאה חסד לכן תקנו הטוב והמטיב על קיום האומה ומקיום האומה הפלאי למדנו כי נאמנו דברי נביאנו ודברי אבותינו אשר הנחילו לנו מורשה באמונת אומן כל ההנהגה האלדית בבנין ירושלים וארץ לכן המלכויות של בני ברכות תקנו להזכיר בהטוב ומטיב ולכן על יין תקנו הטוב והמטיב כי זה מפלאות תמים דעים אשר אומה כוז בלימוסים כאלה אשר להם החיתון וכמו שאמרו על קרא גלתה יהודה כו' מתוך שאוכלין ושומין כו' אין גלותן גלות כו' וישראל שאל יגע עו"ג ציינו חסור לו לשמות ומדינת כוכו ג' פעמים כמו שאמר המן וככ"ז הן מתקיימן בגולה אין זה רק לרקת פזרונו בישראל וצפ"ב יודע להפקיד כליו ושכינה גלתה עמהם לסוכך עליהם בגדפין דילה הוא כבוד השי"ת ויתעלה ויחוק

ולכן גם חכמינו ז"ל תקנו ההודאה בלשון זה של הטוב והמטיב שנשתמש בו יעקב אבינו עליו השלום ועוד נראה לי בס"ד תקנו בלשון הטוב לרמוז כי זכות התורה שהיתה שם הוא גרם הגם הזה והתורה נקראת טוב לכן אמרו הטוב והמטיב ועיין במדרש איכה מה שהפליגו ז"ל בריבוי תורה שהיה בביתר שנמצא שם ת"ק בתי סופרים פירוש כתבי ספרי תורה וקטן שבהם לא היה פחות משלש מאות תינוקות והיו אומרים אם יבואו השונאים בקלמוסין הללו אנחנו יוצאין ודוקרין אותם עיין שם:

8. Tzlach
R. Yechezkel Landau
18th C. Prague

ב חומת יום שניחנו הרוגי ביתר לקבורה תיקנו וכו' . כהנה שהיקנו הטוב והמטיב פלא האומר כיין פלא הקרימו חץ כן לר"ך לקבורה שהרי גם בלי קבורה לא יתנו אצל צאנת הקבורה איכה לר"ך הגוף לצד רק ג"כ לר"ך הנפש כי כל זמן שלא יקבור העפר וגו' והרוח השוכן בו לכן תיקנו המטיב שניחנו לקבורה ומפניכיהו לברכה המזון שהיה יתן אל לבו כי יסופר להקליט שהיה בלא חששין לכן פלא הקרימו ולכן לא יולא בטנו כשנן דשעים ע"י ה' ומלצה הנצר ועקר הקרמון הוא מהנצר ולדיק אוכל לשוננו נפשו לקיום הנפש ההכרמי ונקחמק צוועט ומיקטם קוודך נבונה יושלים להחזיק אותנו בגלות פלא כחשוב ח"ו שכיון שאנחנו חוץ לארץ הקדושה ואין לנו יתכן ושכינה בחוכנו א"ח לנו להסגבר על ילדנו הרע שעתהיא אותנו ואיך נוכל לעמוד נגדו שהוא מלאך ואנחנו צער וכחשוב שעל כרחו יתעורר אותנו וכקריח צמרון העונות שמן קרמון יותר וזה לכן מלאה אותנו הקציה עופה זה צהרוגי ביתר כי הלאם צמיח הנפש אשר צקרו עשמו פלא יקריח הנצר והרי צהרוגים הללו אף שנקחמקם הנפש זון הגוף אעפ"כ היחה מופתה ומצוין להחזיק הנלא דברנו: הנפאך אחר המיתה וההשפיע הצבל הזה קינן על הגוף פלא יקריח כן אכחמי אף שאכחמי חוץ למשכן שכינה והשכינה לא זהה וכחלה מערבי וקס עשפעת עלינו לקייע להבא להטער שיוכל לשגור עלמנו וקרחון העצירות ולהתקלש צקרושה המורה:

10. Ben Yehoyada
R. Yosef Chaim
19th c. Baghdad

ש הטוב והמטיב ביבנה תקנה, כנגד הרוגי ביתר. הנה הרא"ש ז"ל בתוספותיו נתעורר לתת טעם דמה יש לזה בברכת המזון, יעיי שם, ואנא עבדא נראה לי בס"ד עוד טעם לזה, דאיכא במדרש איכה בפסוק ואיכה כי ב"ז בלע ה' ולא חמל, חמשים ושתים שנה עשתה ביתר אחר חורבן הבית ולמה נחרבה, על שהדליקו נרות לחורבן בית המקדש, מבני שהיו שמחים בחורבנה של ירושלים, מחמת כי קודם חרבנה היו בירושלים אנשים עשירים שהיו מצערים לאנשי ביתר, שכותבים שטר מכירה על שדותיהם ובתייהם בשקר ולוקחים אותם בחזקה, עיין שם, ולכן חכמי ישראל אשר ביבנה שהם היו מאנשי ירושלים ובורבנה הלכו ליבנה, אמרו עתה בחרבנה של ביתר יאמרו העולם אנחנו שמחים בחרבנה, כשם שאנשי ביתר שמחו בחרבן ירושלים עירנו ומולדתנו, ולכן תיקנו ברכת הטוב והמטיב לכבוד אנשי ביתר שלא הסריתו ונתנו לקבורה, וסמכו ברכה זו אצל בונה ירושלים, כלומר אף על פי שאנחנו מצטערים על חורבן ירושלים עירנו ומתפללים על בניינה, לא שמחנו בהריגת אנשי ביתר ששמחו בחורבנה, אלא אדרבה אנחנו מחבבין אותם ומברכים להשם יתברך על הטובה שעשה לאנשי ביתר:

והא דתקנו ההודאה בלשון הטוב והמטיב, נראה לי בס"ד כי יעקב אבינו עליו השלום אמר (בראשית ל"ב י"א) פן יבא והכני

אם על בני, וזה נתקיים בביתר שהרגו בה שמנים אלף רבוא מבני ישראל אם על בנים ממש, כדאיחא במדרש ואף על פי שבני עשו הרגו בישראל גם בירושלים, לא הרגו הרג רב כמו שהרגו בביתר, דאמרו רבותינו ז"ל שהיו חורגים בהם עד שהסוס היה שוקע בהם עד חוטמו, והיה הדם כמו נחל שוטף, שהיה מגלגל אבנים של ארבעים סאה והולך בים ארבעה מילין, ויעקב אבינו עליו השלום צפה כל זה ברוח הקודש, ואמר פן יבא והכני אם על בנים, וסוף דבריו סיים (שם י"ג) ואתה אמרת היטב איטב עמך, שבקש בלשון הטובה כפולה, ודבריו עשו פירות שעשה להם הקב"ה גם שלא הסריתו וגם נתנו לקבורה,

11. World of Prayer
R. Eliyahu Munk
20th c. England

ברוך אתה וגו' האל אבינו וכו'. The fourth Bracha of the Grace was introduced by R. Gamliel in Yavne. The occasion was the permission granted by the Romans to bury the "Slain of Bethar." In the heroic but futile revolt of Bar Kochba, thousands were massacred at the fortress of Bethar. Hadrian, the Roman Emperor, prohibited them to be buried. Thus their corpses were left lying in the fields around Bethar for years. When permission was granted at long last to inter them, the sages uttered the blessing: הטוב והמטיב, "Blessed be He Who in His goodness did not let the corpses decay (הטוב) and Who let them be buried (המטיב)" (Ber. 48a). The Rabbis joined this blessing to the Grace after Meals because this is a prayer which is spoken in joyous gratitude (אכזררהם). Others give the following reason for its inclusion at this particular place: When Bethar was destroyed, the glory of Israel had sank to its lowest point, nor will it rise again, till the descendant of David come. Therefore we connect this Bracha with the preceding בונה ירושלים in which we pray for his coming." This connection will for all times remind us that the future of our national destiny ultimately depends upon G-d alone.

However, the fact that the events of Bethar gave rise to the introduction of this הטוב והמטיב, which to-day we recite at all joyful occasions, demands further explanation. There was a time, it seems to say, when Israel was so utterly downcast and helpless, that even the mere permission to bury the dead, appeared as a "twofold mercy" הטוב והמטיב, and this in our own land. The remembrance of this disastrous period was perpetuated in the typical prayer of thanksgiving, the המון, for there might be times when we do not feel at all that we should render thanks to G-d, times when we feel disgruntled and bitter because our wishes have not been fulfilled immediately. Then this Bracha reminds that our fathers were at times so utterly dejected that the mere permission to bury their dead elicited their fervent thanks.

The threefold mention of G-d's Kingship שלש מלכויות in the המון, אבינו מלכנו, אלקינו מלך העולם, and המלך הטוב is an essential part of this Bracha. It declares Him the absolute ruler over the world and over all mankind. This idea of the Kingdom of Heaven is like a motif interwoven through all the ברכת

המטרה הראשונה הקיום הגופני הפרטי, שמכלעדו אין חומר במה לבנות צורות וכללים, אבל כבר היו בתוכו כללות כל ההבנות היותר נשגבות, כי דרך ההנהגה הניסית והמון האמתית שנתגלו על ידה, הם האירו הדרך לכל התוצאות היותר נשגבות. ע"כ הי' המן מתגבר עד שיהיו רואין אותו ויודעין ממנו מלכי מזרח ומערב¹, שקיום האומה לברה מבלי האמצעים לקיומה בטבע הפשוט היחה ההכנה לישר לב עמים רבים לדעת את ד', מ"מ כחך הסדר, הערך הגלוי בזה הוא הקיום הגופני הפרטי, ואח"כ עלינו מזה שנכנסנו לארץ, ובאנו אל מצב דאגה של הקיום הכללי הגופני. ע"כ תיקן יהושע ברכת הארץ כשנכנסו לארץ, שבאנו אל המדרגה השני' ממעלת ההתקדמות הדרושה לנו.

המון; it is emphasized in this last Bracha. It accentuates the basic idea of the ברכת המון, the concept of the solicitude of the King of Kings for all His subjects.

In this entire Bracha the blessing of G-d is kept in the third, indirect person הוא המטיב וכו', exactly as in the first Bracha. In the intervening second and third Bracha, however, we address G-d in the direct form וכו' נא וכו'. Here G-d appears as the proximate "Thou," there as the invisible "He." To explain this apparent inconsistency, Rabbi J. L. Oppenheim, in his נטמה יהודה, offers a brilliant explanation based on the Talmudic parable which compares the relationship between G-d and Israel to the relationship between husband and wife. The periods of the journey through the desert, the possession of the Holy Land and the exile, are compared to the times of courtship, when the bride shows modest restraint towards her lover, of married life, when this restraint is overcome, and finally to the time of separation when the earlier feeling returns. (Yoma 54a). Thus the first Bracha composed by Moses during the journey through the desert — reflects, in its indirect form of address, the chaste restraint of the bride. The second and third Bracha, however, both originating in the Holy Land, discard this modest reserve and approach G-d as "Thou." The fourth Bracha finally, added during the period of destruction and impending exile, again returns to the more indirect, remote form of address.

12. Ein Ayah
Rav Avraham Y. Kook
20th c. Israel

החוט המחריז בכל דרכי התורה הוא קשר הכלל אל הפרטים, במה שהפרטים מוצאים אשרם בהכלל הגדול. ע"כ בהיות האכילה משפלת את האדם אל גסות חושיו והנאתו הבהמית הפרטית, כבר הוכן לנו מראש בעצת ד', הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה¹, לעלות משפלות הפרט אל דוממות הכלל. אמנם סדרי הבנין הכללי צריכין להיות מותחלים מהפרטים, ע"כ ראשית הכלל צריך הקיום הגופני הפרטי, ואחריו הקיום הגופני הכללי, ואחר שעלו ביד האומה שתי אלה, או צריך להתחיל (ההתיסדות הצורית) [את התיסדות צורתה] הפרטית, בחור אומה דואגת לעצמה, לקיומה וצביונה, ואח"כ תגיע עד הצורה הכללית, בדאגתה לכל המון גויים ברואים בצלם אלהים. אמנם כאשר במשך הגלות הלב חדר אל אלה התעודות, שאחרי שהגנו נדכאים בהמון צרות ופיוזורים נוראים, שלא תפסד, חלילה, הצורה הפרטית מהאומה, ועמה יחד תאבד, חס ושלום, התקוה הגדולה שעתידיה על ידה להיות בקץ הימים אל כללות האדם. אמנם מובטחים אנחנו על שמירת צורתנו הפרטית גם אם נחשבנו כמו חללים², בכל זאת תחינו רוח ד', ועמה יחד תתקם בסתר התעורה הנפלאה, שתצא אל הפועל בקץ הימים, לקרא בשם ד' אל עולם³ באוני כל האנושיות, שאז נראה שאין לנו דבר שיהי מונע את הקישור הנפלא של פרטיות הפרטים אל גדולת הכלל, היותר כולל ויותר נשגב. ע"כ קודם לכל תקן משה [את ברכת] "הון" בשעה שירד להם המן לתקנתם וקיומם החומרי הפרטי. אמנם, בהיות דוד המדבר ההכנה לכל המסיבות האדירות, שנולדו ושעתידין להולד בעולם ע"י ישראל, ע"כ אם שעל פי הסדר ראוי שתהי

Ein Avah: An idea that connects all of the Torah's ways is the connection between the individual (*prat*) and the collective (*klal*) in a manner that the *prat* finds his fulfillment within the *klal*. On one hand, eating lowers a person to the realm of coarse senses and individualistic, animalistic enjoyment. Hashem has us counteract that by preparing "ladder that is positioned on the ground whose top reaches the Heavens," taking us from the lowliness of the *prat* to the heights of the *klal*.

Even when building the *klal*, one begins with *pratim*, first ensuring the individuals' physical sustenance before getting to the *klal*'s physical sustenance. The next step is to bring the individuals into a national individualistic entity that is concerned with its own survival and characteristics. When this is completed, the nation can concern itself with the ultimate *klal*, as it strives to galvanize together all the nations, as all are created in Hashem's image.

During the time of exile, torment and dispersion cause concern for the loss of the great hope for the ultimate future, as it requires a strong leading nation at the nucleus of humanity to help improve it. Yet we may be consoled with the promise that even when we are comparable to corpses, we will not lose our individual character. Hashem will keep our spirit alive and we will re-form toward the end of time. We will call out to all in Hashem's Name so that nothing will prevent the connection between the uniqueness of the individual and the loftiest level of collectiveness.

[These concepts connect to the *berachot* of *Birkat Hamazon*.] The *beracha* on food, which Moshe instituted, deals with personal physical sustenance. On one hand, it is enough to focus in the beginning on the individual, which is the necessary building block of the *klal*. Moshe's generation of desert dwellers prepared the nation for all future stages. Thus, they were sustained with the miraculous manna, which became known to all the nations of the world and other miracles that pointed the way to great future events. The next stage was to enter *Eretz Yisrael* and become occupied with the natural development of a unique nation, prompting Yehoshua to institute a second

beracha. Next, the Kings of Israel built a general spiritual center for the entire nation to which the third *beracha* corresponds. David wrote the first part, which stresses the *Beit Hamikdash*'s importance to the national spiritual effort, whereas Shlomo added the piece on "the great and holy house," stressing its ultimate goal to serve all of humanity (see *Melachim I*, 8:60).

Every Jew should be thankful for his personal food, allowing him to be a part of the *klal*. He should not be afraid that due to exile, his unique nation is hopeless. That is why the fourth *beracha*, corresponding to the story of Beitar was instituted. It is a reminder that the defeated Jewish nation retained its form and dignity. This is a sign that some time, even in the distant future, rejuvenation will come. Hashem will resurrect our nation at the end of days and He has the power to resurrect the dead. The bodies in Beitar did not decay and smell putrid, which is a sign that we will be able to have a positive impact on others. Thus when we come to eat, we will not be depressed to the point of missing the light of truth. We will remember that Hashem's grace is on all His creations and thank Him for the fact that enables us to reach great spiritual attainments.

13. Darosh Darash Yosef
R. Soloveitchik
20th c. Boston/NY

The Rav then expounded on the Gemara in Tractate *Berachot*²⁴ that the Jewish people are meticulous with themselves regarding the amount of a food item – the size of an olive or of an egg – for which we are required to praise God. The Rav explained that the Torah in Parashat Ekev presents Eretz Yisrael as a land of plenty that contains streams and produces seven principal species to sustain us. Many Rishonim held that the Torah obligation of *birkat ha-mazon* applies only when one is satisfied, for it is then that one praises God.

However, the *Yiddisher koach* (the strength of the Jew) is to praise God even when we are not obligated to do so. We praise God even when we have no Temple and when Yerushalayim is not in our possession. Even if we eat an amount the size of an egg, or even the size of an olive, and are not satisfied, we are still ready to give thanks to God. We find the strength to praise God even amidst suffering. In an aside, the Rav quipped that every synagogue rabbi must take some abuse, and yet he weathers it and blesses God. In the same vein, even if the Jewish nation makes mistakes, God nevertheless "shows us favor." This is because we take great care to bless God for even an egg's or an olive's worth of sustenance. This is the greatness of the Jewish people: that we experience many hardships and still praise God. It is also a sign in the Torah that even if we should falter, God will show us favor.

אז"כ יוד ושלמה תקנו "בונה ירושלים", שכבר בא הזמן לנסד מרכז רוחני כללי לכלל האומה. אמנם בזה תיקן יוד "על ישראל עמך ועל ירושלים עירך", היינו הראגה הרוחנית עבור ישראל עצמם, במה שכל ישראל יתאגדו ע"י ירושלים לעם אחד² בצורתם הרוחנית, ובוהו בשלמה המטרה הרוחנית הלאומית הפרטית. ושלמה תיקן "על הבית הגדול והקדוש", להעיר ג"כ על המטרה העליונה (של) הרוחנית הכללית. כמו שאמר⁶ ביסוד הבית "למען דעת כל עמי הארץ כי ד' הוא האלהים אין עור".

ע"כ ראוי לאיש הישראלי להכיר ערך מוזנח הפרטי, שהוא מניח בזה אבן אחת בבנין העולם היותר כללי והיותר קדוש ונשגב. ומה מאד תרומם נפשו וידע כי הוא יושב על השולחן אשר לפני ד'. אמנם שלא יפול לבבו עליו ממראה עיניו מנפילת הגלות, באין הכרה לרוח החיים הנשגב הנתון בכלל העם הנפלא, אשר בחור בו ד' להיות לאור עולם, [ואל] (ו)יחיאש מההצטיינות הפרטית מיראתו ע"י ביטול כל היסודות הלאומיים תפסד ג"כ הצורה הלאומית הפרטית, ואז אין עוד על מה לחול [גם] התקוה הכללית היחוד רוממה, ע"כ תקנו כיבנה "הטוב והמטיב" כנגד הרוגי ביתר שהיו סימן לדורות, כי ע"י נפילת ביתר נגדעה קרן ישראל⁸ לשעשה. והנה נשמרה צורת ההורגים, עד שלא די שלא הוקיבו לאבד צורתם, אלא שגם לא הסריחו, להיות לאות שגם אם הגנו חשוכים כנטולי כח החיים, מחרב האויב שהרע בקורש⁹, שמור בנו כח חיים נפלא לשמור צורתנו העצמית, וממילא אנו בטוחים על התעורה היחוד רוממה, שהיא תעודת הכלל; שאם רחוקה זיהא מאד בוא תבוא כומנה, וזאת היא דוגמת הקבורה, המורה על שמירת ישיני עפר עד עת קץ שישוכו לתחיה, [נ]כן תשוב כל הגדולה היחוד נשגבה אל עמנו באחרית הימים, וזהו "הטוב" לעצמנו שלא הסריחו, כי לא תשיג יד הגלות וההרסה היחוד נוראה לבטל צורתנו העצמית, ולא זו בלבד כי גם לא תגע ג"כ באשר הכללי השמור לעולם כולו מירינו, להיות מטיבים לזולתנו. ו"המטיב" שנתנו לקבורה, עד עת קץ, שיעמוד לגורלם¹⁰ הנשגב. ע"כ הכל הולך אל הכלל הגדול (שקשר) [של קשר] הקדושה ורוממות הנפש, שראוי להמצא ברגשי לב כל אדם מישראל, כבואו לשבת על שולחנו, אין עצם הגלות ומראק האיום מערכב כלל את אור האמת, שמראה בעליל שיצא כנגד צדקנו וישרעחנו כלפיד יבער¹¹, ולאות זמנפת מגמתנו העליונה, כבר הננו מבארים ביסוד התחלת המעלה בהוראה על הקיום הפרטי, כי לבכנו מרגיש טוב ד' על כל בריותיו, ועל מה שזן את העולם כולו אנחנו מודים לו, עד שאנו באים לסדר את הדרכים המובילים את המזון לתעודתו ע"י העבודה המסורה כירינו.

14. Berachos 59

The Gemara challenges this resolution:

רַשְׁמַע מִשְׁמַע וְהֵינּוּ בְּשׁוּרוֹת טוֹבוֹת – The case **when he hears that rain has fallen is equivalent** to the case of hearing good tidings, וְהֵינּוּ – **and we have already learned in our Mishnah** that על בְּשׁוּרוֹת טוֹבוֹת אֹמֵר בְּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמְטִיב – **ON HEARING GOOD TIDINGS ONE SHOULD SAY, BLESSED are You . . . WHO IS GOOD AND DOES GOOD.** Thus, it would be redundant for the Mishnah to mention hearing about rain if it also mentions hearing good tidings in general. – ? –

The Gemara revises its answer:

אֵלֶּא אִירִי וְאִירִי דְּהוּי מִחֻזִּי – **Rather, these words and those words are both said when he sees the rain, וְלֹא קְשִׁיָּא – but there is no difficulty:** הָא דְּאֵתָא פּוּרְתָא – **This formula, We thank you, etc., is recited when only a little rain comes, הָא דְּאֵתָא טוֹבָא – whereas this formula, Who is good and does good, is recited when a lot of rain comes.**^[24]

An alternative answer:

וְאִיבְעִית אִימָא – **Or, if you prefer, say:** הָא וְהָא דְּאֵתָא טוֹבָא – **This blessing and that blessing are both said when a lot of rain comes, וְלֹא קְשִׁיָּא – but there is no difficulty:** הָא דְּאֵתָא לִיה – **This formula, Who is good and does good, is recited by one who owns some land,**^[25] הָא דְּלִית לִיה אֶרְעָא – **whereas this formula, We thank you, etc., is recited by one who does not own land.**^[26]

– **THE GIST OF THE MATTER is this:** על שלו הוא אומר – **ON good fortune befalling HIS OWN affairs, HE SHOULD SAY, בְּרוּךְ שֶׁחַיֵּינוּ – BLESSED are You . . . WHO HAS KEPT US ALIVE, SUSTAINED US and brought us to this season.** על שלו ועל של חבירו אומר – **ON good fortune befalling both HIS OWN AND HIS COLLEAGUE'S affairs, HE SHOULD SAY, בְּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמְטִיב – BLESSED are You . . . WHO IS GOOD AND DOES GOOD.**

The Gemara questions this principle:

וְכָל הוֹבֵא דְּלִית לְאֶחָרִינָא בְּהַרְיָה – **And wherever another has no share with him in a benefit, לֹא מְבָרַךְ הַטּוֹב וְהַמְטִיב – he does not recite the blessing Who is good and does good? וְהַתְּנָא – But it has been taught in a Baraisa:** אָמְרוּ לִיה יְלָדָה אִשְׁתּוֹ וְכָר – **IF THEY TOLD HIM that HIS WIFE GAVE BIRTH TO A MALE, אֹמֵר – HE SHOULD SAY, BLESSED are You . . . WHO IS GOOD AND DOES GOOD.** In this case, no other man stands to benefit and yet he says, *Who is good and does good.* – ? –

The Gemara answers:

דְּאִיבָא אִשְׁתּוֹ – **There too another person benefits, הָתָם נְמִי דְּאִיבָא בְּנִי – for his wife rejoices with him, as she too is happy with a male.**^[29]

The Gemara attempts to show that there is a case of a sole beneficiary who says, *Who is good and does good:*

מֵת אָבִיו וְהוּא יוֹרְשׁוֹ – **Come, learn the proof from here:** הָא שְׁמַע – **If they told him that HIS FATHER DIED AND that HE INHERITS HIM, i.e. his father left property that he has now inherited, בְּתַחֲלָה אֹמֵר בְּרוּךְ דַּיִן הָאֵמֶת, BLESSED are You . . . THE TRUE JUDGE, וְלְכַסּוֹף הוּא אֹמֵר בְּרוּךְ – AND AT THE END HE SAYS, BLESSED are You . . . WHO IS GOOD AND DOES GOOD.** – ? –

The Gemara answers:

דְּאִיבָא אֲחֵי דְּקָא יְרֵתֵי בְּהַרְיָה – **There too others benefit, הָתָם נְמִי – for we are talking of a case where there are brothers who inherit with him.**

The Gemara attempts a final proof that a sole beneficiary may

The Gemara challenges the last answer:

אֵית לִיה אֶרְעָא הַטּוֹב וְהַמְטִיב מְבָרַךְ – **If one owns land, does he recite the blessing Who is good and does good when it rains? He should rather recite the Shehecheyanu blessing! וְהָא תַּנּוּ – For we learned in the Mishnah:** בְּנָה בַּיִת חֲדָשׁ – **IF ONE BUILT A NEW HOUSE, וְקָנָה כְּלִים חֲדָשִׁים – OR ACQUIRED NEW CLOTHES, אֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁחַיֵּינוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה – HE SHOULD SAY, BLESSED are You . . . WHO HAS KEPT US ALIVE, SUSTAINED US, AND BROUGHT US TO THIS SEASON.** שלו ושל אחרים אומר הטוב והמטיב – **HIS AND OTHERS HE SAYS, WHO IS GOOD AND DOES GOOD.**^[27] Similarly, if rain falls on his land, he should say *Shehecheyanu* and not *Who is good and does good.* – ? –

The Gemara explains the applicability of each blessing:

הָא דְּאֵתָא לִיה שׁוּתָפוֹת – **This poses no difficulty:** הָא דְּאֵתָא לִיה שׁוּתָפוֹת – **This blessing, Who is good and does good, is recited over happy events in which he has a partnership, i.e. both he and others share the benefit, הָא דְּלִית לִיה שׁוּתָפוֹת – whereas this blessing, Shehecheyanu, is recited over happy events in which he has no partnership, i.e. he is the sole beneficiary.**^[28] – **And this distinction has been taught in a Baraisa as well:** קָצְרוּ שָׁל דְּכָר –

say, *Who is good and does good:*

– **Come, learn the proof from here:** שִׁינּוּ יַיִן – **If there is a CHANGE OF WINE, i.e. one has already consumed wine at his table and he is presented with another wine superior to the first, לֹא צָרִיךְ לְבָרַךְ – ONE DOES NOT HAVE TO RECITE THE BLESSING Who has created the fruit of the vine anew.** שִׁינּוּ מְקוֹם – **However, if there is a CHANGE OF PLACE, i.e. he left one house and entered another and was presented with wine there, צָרִיךְ לְבָרַךְ – HE MUST RECITE this BLESSING again.** וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵף בַּר אֲבָא – **And R' Yosef bar Abba said in the name of R' Yochanan:** אֵף עַל פִּי שֶׁאֲמָרוּ שִׁינּוּ יַיִן אִינוּ צָרִיךְ לְבָרַךְ – **Even though they said that where there is a change of wine, one does not have to say the blessing Who has created the fruit of the vine, אָבָל אֹמֵר בְּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמְטִיב – but he should say, Blessed are You . . . Who is good and does good.**^[30] – ? –

The Gemara answers:

דְּאִיבָא בְּנֵי – **There too he is not the sole beneficiary, הָתָם נְמִי – because we are talking of a case where there are members of a group who are drinking with him.**^[31]

16. Shibolet Ha'Leket
R. Tzidkiyahu
13th c. Rome

15. Tosafos
Ta'anis

תיקנו כיצד הנוהג והאומדן • פירוש בברכת המזון וז"ל חקט יוסר על הין הטוב והמטיב טפי מבשאר דברים לפי טהו [כמו] גדר בכרס ולא נכרמו: יום חכר מגל • פירוש

תנא שינוי יין אין צריך לברך שינוי מקום צריך לברך. אמר ר' יוסף בר אבא אמר רב הונא הא דאמרת אינו צריך לברך בורא פרי הגפן אבל הטוב והמטיב מברך רבינו שלמה זצ"ל פי' כגון ששתה יין והביאו לפניו עוד יין אחר טוב מן הראשון. ומשמע מדקאמר יין אחר טוב מן הראשון שאם האחר היה גרוע מן הראשון אינו מברך עליו וכן פי' רבינו שמואל זצ"ל. ובעל הדברות ז"ל כתב מסתברא דעל רוב היין שבא לפניו מברך הטוב והמטיב ולא משום חשיבות דאטו כי גרוע מברך דיין האמת כדאמר' בסנהדרין גבי לבנה אטו כי מחסרה מי מברכין דיין האמת דהשתא נברך הטוב והמטיב אלא ש"מ על רבוי הוא מברך ותו דגרסינן בירושלמי ר' על כל הבית שהיה פותח היה מברך ומהו מברך ר' יצחק רובא בשם ר' ברוך הטוב והמטיב וכי אחרון היה משובח ומאחר דמקמי דלישתייה מברך היכי ידע חשיבותיה. וגרסי' התם אכל מזרחה של תאנה ובא לאכול מערבה צריך לברך. ורבינו חננאל ז"ל פי' שינוי יין כל שלא שתה ממנו שלשים יום והא דאמרין דמברך על שינוי יין הטוב והמטיב דוקא דאיכא אחריני דשתו בהדיה ואפי' אשתו ובניו אבל אי ליכא אחריני דשתו בהדיה אינו מברך. מצאתי לגאונים ז"ל למה אין מברכין הטוב והמטיב על שינוי הפת כמו שמברכין על שינוי היין. לפי שהפת גמרו בידי אדם והיין גמרו בידי שמים. ואח"כ בנימין נר"ו כתב מה שמברכין על שינוי יין ואין מברכין על שינוי פת לפי שהינות משונין בטעמן ובמראיהן יש מהם אדום ויש מהן לבן ויש מהן מכמה גוונים מה שאין כן בפת. ועוד שהיין הוא דבר של שמחה כדכתיב המשמח אלהים ואנשים ודעת האדם נוחה בו מידי דהוה אבונה בית חדש וקנה כלים חדשים שצריך לברך על כל פעם שקונה ואפי' יש לו כיוצא בהן אבל פת על איזה טעם מברך על שינוי הפת ועל כן נראה ישר פי' רבינו חננאל זצ"ל שפי' שינוי יין כל שלא שתה ממנו שלשים יום. ולשון הירושלמי מוכיח כן ר' על כל חבית שהי' פותח היה מברך משמע בשעת פתיחת החבית דווקא והוי דומיא דקנה כלים חדשים אבל אם שותה ממנו תמיד אינו צריך לברך: עוד כתב אחי בשם רבינו שמואל ב"ר יהודה זצ"ל לפי שהנס נעשה בכרמים של הרוגי ביתר שלא הסריחו כשנעשו גדר לכרמים ואז כשתקנו הטוב והמטיב בברכת המזון תיקנו לברך הטוב והמטיב על שינוי היין. מצאתי בשם ר' אליעזר בר' וואל הלוי זצ"ל שאם בא לאדם יין ישן וחדש שאין צריך לברך אלא בורא פרי הגפן וכן משמע בתוספתא וכן כתב בעל הדברות ז"ל הא דאמרין יין חדש ויין ישן צריך לברך לא בהטוב קאמר ומשום חשיבותיה אלא מברכת בורא פרי העץ ובורא פרי הגפן קאמר דצריך לברך כדאמר' בשינוי מקום שצריך לברך בורא פרי הגפן:

17. Shulchan Aruch
R. Yosef Karo
15th c. Tzefat

(ג) אף-על-גב. שאין לו עוד. מן (ב) [3] הראשון (ב"ס). (ד) ולא נדקא הכיאו להם מחדש, אלא הוא הדין אם קנה להם מתחלה שתי יגרות, מקרבין על השני הטוב והמטיב: הגה ונדקא (ה) שלא היה לפניו יחד (ג) לשברך בורא פרי הגפן, אבל אם היה גיטוד אינו צריך לברך (ו) אלא בורא פרי הגפן, כמו שיתבאר סעיף ג (ד"ע להשוות הטור עם מרדכי פי' הרואה) (ב"ס): ב' מקרבין הטוב והמטיב, על כל שנוי יין מן הסתם, אפלו אינו יודע שהשני משבח מהראשון. כל (ז) שאינו יודע שהוא גרוע (ח) ממנו: הגה (ט) ואין חלוק בין שניהם הנדשים (י) או אחד קודש ואחד ישן (כ"י בשם תוס' פרק הרואה וטור ותורת-הדושן סי' ל"ד), ואפלו שמה ממנו (יא) תוף שלשים יום. יש אומרים דאם שמה תחלה יין אדם והביאו לו יין לבן, אף-על-פי שהוא (יב) יותר גרוע מקרב הטוב והמטיב, לפי שהוא פריא (ד) לגוף (יג) יותר מן האדם (מרדכי פרק ערבי פסחים): ג' הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד, יברך מיד בורא פרי הגפן (יד) על הטוב ופוסט את הרע, ולא יברך על הרע תחלה בורא פרי הגפן קדי לברך אחריו הטוב והמטיב, פי לעולם יש לברך על העקר ועל הקביב תחלה: ד' אין לברך הטוב והמטיב אלא אם-כן יש אחר (ה) (טו) עמו, דהכי משמע 'הטוב' לו 'המטיב' לחברו, והוא הדין אם אשתו ובניו עמו, אבל אם הוא יחידי (ו) לא: ה' אם רבים מסבים בסעודה, כל אחד מברך לעצמו הטוב והמטיב, ולא יברך אחד לכלם, דחלשינן שמא יקדמו קנה לושט כשיענו אמר: הגה אבל אם היה מסבים (ז) לשמות בלא אכילה, אחד מברך לכלם (וזמן לציל סוף סימן קעד): ו' יין של שתי חביות והכל ממין אחד, אם בתוף ארבעים יום לבצירתו שמוהו בשני כלים, (טז) תשיבי בשני מינים ומברכין עליו הטוב והמטיב, ואם לאחר ארבעים יום חלקוהו אין מברכין עליו, הואיל והכל ממין אחד:

א (א) *ילדה (ב) אשתו (ג) מזכר (ד) *הטוב והמטיב, יונגם היא צריכה לברך פן: הגה (ד) ואם מתה אשתו (ה) *בלתה (ו) מברך 'שהחינו', דהא ליכא הטבה לאחינו, וכן אם מת האב קדם שילוחו, היא מברכת 'שהחינו' (פן נראה לי לישב (ג) הרשבי"א סימן רמה). *ויש שכתבו שנהגו להקל (ד) (ו) בברכה זו שאינה חובה אלא רשות, ומזה נחפשו שרבים מקלים באלו הברכות: ב (ה) (ח) ימת אביו, מברך (ו) 'דין

א (א) ילדה וכו'. ואפלו לא ראה בעצמו (ב) רק שמע קשה בעיר אחרת, (ג) וכן במה שמבאר בסעיף ב: (ד) זכר. מוסתמו הפוסקים, משמע באפלו היו לו כמה זכרים, והאב שיגיד לו פת כדי שיקים מצות פרה ורביה, אפלו הכי אם נולד פת (ג) אין מברך על זה. ומכל מקום נראה לי פשוט דבפעם ראשון פשוט אומתה מברך ברכת 'שהחינו', דמי גרע ממי שרואה את חברו לאחר שלשים יום ושמח בראיתו דמברך 'שהחינו', דולקמן בסימן רכה סעיף א: (ג) מברך 'הטוב והמטיב', 'הטוב' לו, דניחא ליה בן, וגם טוב לה, שגם לה ניחא בן זכר, (ד) ואפלו היה להם כבר כמה בנים, ועין בפריימגדים, ואפלו אם לא ברך סגור קשעמע, גם פן זכר לכלי עלמא, דעדין הטובה נמשכת: (ד) ואם מתה אשתו וכו'. יש אומרים דהמחבר פליג על זה וסבירא לה דאפלו מתה אשתו בלדתה מברך 'הטוב והמטיב', (ה) וכן סבירא לה גם פן הש"י לוינא, וטעמו של הש"י, דמכל מקום יש לה טובה שהשאירה זכר בעולם, עין שם; אכל במור וקציעה פליג על זה, דברכת 'הטוב והמטיב' נתקן רק על הנאה גשמית ולא על הנאה רוחנית לבד, וכן בלתי-חמדות וילבוש וחי-אדם קלם העמיקו לדינא דתרי"א: (ה) בלדתה, מלשון זה משמע לכאורה דאם מתה אינה שעות אחר לכתה מברך 'הטוב והמטיב', דמכל מקום ניחא ליה לה מקדם שמתה. ועין בבאור הלכה: (ו) מברך 'שהחינו'. על לכת הפן, אלא שמתחלה צריך (ו) להקדים לברך 'דין הממת' על מיתה, דברכת 'דין הממת' היא חובה, קולציל בסימן רכב סעיף ג, וברכה זו ד'שהחינו' יש אומרים שאינה אלא רשות, וקולצמה: (ז) בברכה זו, פרוש, (ז) בברכת 'שהחינו' מפי שהיא רק רשות ושעקר ברכת 'שהחינו' (ח) נתקן על דבר הפא מוזן לזמן כמוצדים וברוקה: ומזה נחפשו שרבים מקלים בכל הברכות ביוצא פאלו, אכל אינו נכון, דמאי דאמרי בנקרא שהיא רשות אמרי: ב (ז) מת

18. Mishna Berura
R. Yisroel Meir Kagan
20th c. Radin

פנ. "שהחינו" על לידת בת

שאלה: מדוע מברכים "שהחינו" על בגד חדש ולא על הולדת בת חדשה?

תשובה: הרי כתב המשנה ברורה: "פשוט דבפעם ראשונה כשרואה אותה מברך ברכת 'שהחינו' דמי גרע ממי שרואה את חברו לאחר שלשים יום ושמת בראיתו דמברך שהחינו" (שו"ע, או"ח רכג סק"ב).

ואולי היתה כוונתך למה לא מברכים "הטוב והמטיב" על בת כמו על בן, שכך נמצא בפירוש בגמרא וב'שולחן ערוך': "ילדה אשתו זכר מברך 'הטוב והמטיב'" (שם א), ואין זה מפני שיש אדם שמתאוה לבן ואין הוא מתאוה לבת, שהרי המשנה ברורה כתב: "דאפילו היו לו כמה זכרים ותאב שתיוולד בת כדי שיקיים מצות פריה ורביה, אפילו הכי, אם נולדת בת אין מברך על זה" (שם סק"ב). והסביר שההבדל בין "שהחינו" לבין "הטוב והמטיב", שברכת "שהחינו" היא על שמחת הלב, וזה על בת, וברכת "הטוב והמטיב" היא על התועלת המעשית הגשמית שיש בבן יותר מאשר בבת. ואין הדבר קשור במעלתה הרוחנית. וכך הוא מבאי בשם הרשב"א, שלא על כל הנאה מברכים "הטוב והמטיב", ובבן יש תועלת שיהיה משענת ויורש וכדומה. למשל אם יולד בן לבנו או לביתו, או לאוהבו, ודאי האדם שמח, ובכל זאת לא יוכל לברך "הטוב והמטיב", אך יברך על ירידת גשם, ירושה וריבוי יין, למרות שודאי הולדת נכד חשובה יותר משתיית יין, אך כך הוא הגדר של "הטוב והמטיב" (ביה"ל שם). אך "שהחינו" ודאי מברכים על הולדת בת.

